

אלדד הדני

הלכותיו במהדורות שונות על פי כתבי-יד
ודפוסים עתיקים עם מבוא והערות

כא

אברהם עפשטיין.

פרעסבורג, תרנ"א.

נדפס בדפוס אברהם ון רוד אלקאלאי.

קאָסיס־אַנט־פּערלאַנג פֿאַן ח. ד. ליפּפּע, וויען, פּראָטער־שטראַסע 15.

הלכה א*.

בהלכות שחיטה שלהם אמרו:

1. אמר רבינו יהושע מפי משה מפי הגבורה^(א): כל זבחיו הזבח אשר לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו^(ב). ואלו הן הלכות שחיטה:
  2. שהיותה, דרוסתה, הלדותה, הנרמותה קלסוסייה, עקוריה. והכי פתרונו:
  3. שהותיה מהו, כי יקה האדם הבהמה והאנימו אינם או נפל המאכלת מידו או נפל סודר על פניו, ושהה כדי שחיטה אחרת, פסולה. ואם המעיט כזו כשרה^(ג).
  4. דרוסתה מהו, אם יהיה המאכלת חדה מאד והכרית אותה בפ"א^(ד). נפלת המאכלת על העצם (השער?) תהלך ותבא, תבא ותהלך, זאת היא הדרוסה, דרוסתה מנבלתה, היא הנבלה אשר לא תאכל.
  5. חלדותיה מהו, אם מהרה הבהמה והעלתה ראשה מרם תפול המאכלת עליה, ותבא המאכלת במהרה בין הושט ובין הנגררת, אם שחטה מלמעלה כשרה (ציל: טרפה), ואם שחטה מתחת טרפה, אולם כמה (ציל: כמה) הגוף, אם יקה המאכלת ממקומה וישתחו על איפן השחיטה, ויכין מקום למאכלת, אם נקבה הנגררת שלא במקום שחיטה טרפה^(ה).

* אלו הן ההלכות שמביאים אנשי קירואן בשאלתם לרי צמח

6. הנרכותיה מהו, מטבעת גדולה ולמעלה פסולה, ולמטה כשרה. אם ישתיר מטבעת גדולה מלא פתיל על פני כשרה. הנרמה כלה^(א), וכל שחיטה העשויה כקולמוס פסולה^(ב).
7. עקוריה מהו, אם שחטה לבהמה אצל אבן או יתר אי קיר, והעקורה רגליה לתוכם ולא הבין אליה וסתה ורגליה מעוקרות, זאת היא הנבלה אשר לא האכל. ואם הבין שרם יצא הדם כלו או שרם יצא הנשמה, והמשיכה מזה המקום אל מקום רחוק כשרה^(ג). ואם נעקרו הסימנים מרפה^(ד).
8. והבין דרך הלכות טרפות שלהם: מתחיל בנקבי המוח של ראש. נשבר ולא כנס הדם במוח ולא זו ממקומו כשר^(ה).
9. אם שחין יצא בראש כנגד המוח, והעצם עומד במקומו וקרמו של בוח עומד במקומו, כשר. ואם הדם נכנס במוח ממנו, או משחין שיצנה שם, פסולה^(ו).
10. נקבו המרה, נקבו הדקין, נקב קרום ושט, נקבה הגרגרה בין כנפי הראה, נקבה הראה, פסולה היא לא האכל^(ז).
11. נקב הלב לבית חללו, לא האכל לכלב השליכון אותו או מכור לנכרי, וכן נקובת ושט. וכן אם יצא שחין בין גרגרת לושט, אם נקב לגרגרת ולא לושט, לושט ולא לגרגרת, כשרה, ואם שניהם, פסולה. ואם עמד ביניהם ויצא ולא נקב לא בזה ולא בזה, אם כשער מעוטה כשרה^(ח).
12. נשתברו ידי הבהמה או נחתכו לגמרי או שנעקרו מעקרי, או שיצא לה שלשה ידים כשרה^(ט). והעצם הנשבר אסור, אם אין עוד ובישר חופין את הרוב^(י).
13. נחתכו רגליה מרפה, ולא בכל מקום אלא מקומות מקומות ישר^(יא).
14. נבל קבוץ הגידים או שנפסק מרפה^(יב).
15. חמישה אונין לראה, שלשה מימינה ושנים משמאלה, ויש לה עוד בצד הימין אחת קטנה ואינה עומדת בסדר האונין, אלא מרוחקת מהם לצד פנים. ואם הם שנים מימין ושלושה בשמאל, מרפה^(יג).
16. ועוד אמר לנו, אומרים אנחנו: אמר רבינו יהושע למשה רבינו אם נמצאו שלשה בשמאל וארבעה בימין? אמר לו

כשה רבינו, יום א' היינו במקדש אהל מועד ובתנתי ריאה אהת לראות, ומצאתי רביעית דבוקה לקנהי⁽¹⁷⁾.

17. ועוד מצאתי לה שני כבדים (צ"ל: ורדים), אחת מעל הלב ואחת מתחתיה, הלב, ושניהם דבוקין בסופם. צוה להביא כלי מים המים מאד, ונתן שני הכבדים (צ"ל: הורדים) בכלי הנחשת וישפוך עליהם הכים החמים, ואמר אם יעמוד האחד ויתפשר האחד כשרה, ואם שניהם יעמדו או שניהם יתפשרו פסולה⁽¹⁸⁾.

18. נדבקה און הריאה לצלעין, יתן הטבת את ירו שמה וישבר מן הצלע ויצא עם הריאה ביציאתה, ויקח מאכלה ויסיר הצלע מן הראה, ויפה בראה, אם עמד הרות כשרה, ואם יצא הרות ממנה פסולה⁽¹⁹⁾.

19. הראה יש לה בי קרומים, נקב זה בלא זה כשרה, וכן אם נגלד הקרום העליון ואם עולה בנפיתה ויעמוד הרות, ואם לאו פסולה⁽²⁰⁾. ואם לא הבין מקום הסלע (צ"ל: הצלע) יתן מן הרוק שלו על אינו מקום, אם יצא הרות פסולה, ואם לאו כשרה⁽²¹⁾.

20. טרפה מן הטחול מהו, נבין אם יש בו בויעה אהת ייצא ממנו רוטבו פסול, ואם לאו כשרה⁽²²⁾. נדבק הטחול לצלעים, אם באת להפריעהו ולא יתפרע עד שנשאר ממנו דבוקה לצלעים, פסול הוא ולא יאכל. נדבק הטחול לקרב ולא יתפרד התוך איתו במאכלת, אם הקרב לקח מטחול כשר, ואם הטחול לקח מהקרב פסול. נקב הטחול בעביו טרפה, נוטל הטחול כלו כשר.

21. טרפות מן הכליות מהו, לא נמצא כ"א כוליא אחת, אם עגל בן בקר הוא תקח שתי כליות מעגל אחר ונתן אותו בכף מאזנים עם הכליא, אם העמוד כנגד שתי הכליות, עגל לעגל, גדי לגדי, עתוד לעתוד כשר, ואם לאו פסולה⁽²³⁾. ואם הכליות מלאים מים עכורים טרפה⁽²⁴⁾. לקחה באחת מהם שנתמסמס הבשר יגופל כשתאחו בו, טרפה⁽²⁵⁾. וכן כוליא שהקטינה עד כפול בדקה ועד כענב בנסה⁽²⁶⁾.

22. ועוד אמר לנו, לומדים אנחנו: אמר רבינו יהושע מפי משה מפי הנבורה, אם מצאת בהמה שנשתברו צלעותיו הגדולה (צ"ל: הגדולות) ברובן טרפה⁽²⁷⁾.

23. שבידת העצמות אשר בידים או ברגלים מארכובה למטה כשרה, ואפילו נשבר מארכובה ולמעלה ושומן העצם עומד במקומו, כשרה^(ל). נמצא שבור ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה, אם מקום המכה כשהיה, מבואר הוא שקודם שחיטה היה וטרפה^(ל).

24. ועוד אמר לנו, בהמה שנמל קבוץ הגידים שלה וחתך מיר גלדה (ציל: רגלה) למעלה מהם, כשרה^(ל).

25. ואם נפשטה הבהמה כחיים או שנפל עורה מפני חולי, טרפה. אבל אם נשתייר כרצונו רחבה על פני כל השדרה, כשרה^(ל).

26. בהמה שנפלה ממקום גבוה, יש לחוש שמא נתרסקו אבריו, וכן עוף שנפל על דבר קשה צריך לבדוק מכל הטרפות, יאם היא שלמה מכלם כשרה, ואם לאו טרפה^(ל).

27. אהוות הדם והמעושנות והמצוננות כשרה^(ל).

28. הנופלת בשדה פחו, נפל זאב על שור וחתך מבשרו דבר מועט בשיניו או בצפרניו, ועמד השור ונגחו או האניסהו ולא התיירא ממנו, כשר לאכלו בעת שתשחטה^(ל). ואם יפול דוב או כפיר (או פר) על כבש או על עז, ובאו הרועים ומלטהו מידו, אינו מותר עד שימלא לו שנה.

29. ועוד אמר לנו: לוכדים אנחנו שבא איש מבני עמנו אל יהושע ואמר לו: אדוני עז היתה לי בתוך צאני ונפלה עליה חיה רעה ומלטהו הרועים מידה, וילדה לי שני גדי עזים? דבר לו: הגדי מותר לאכלו, והאם אינה מותרת עד שתמלא לה שנה.

30. הדרך אדם על הבקר והיא עוברת, או נתן את המאכלת עליה ויצא העובר, נשאר חציו בפנים וחציו יצא לחוץ, החציו שיצא לחוץ התתכהו ותשליכהו, וחציו הנכנס שחיטת אמו מטהרת^(ל).

31. יצא ממנה עגל חי ועמד על רי [רגליו] והוא חי, תשחטהו ותאכלהו. ואם ימות בזאת הלילה, שחיטת אמו מטהרתו וכשר לאכלו^(ל).

32. וכל שאסר לנו הקב"ה התיר לנו כמותו, תחת הדם כבד, תחת כשר בחלב כהל, תחת בהמה שתמות ילד שבכריסה^(ל).

33. ועוד שאלנו אותו על זה הפסוק ואמרנו לו: ישפך את דמו וכסהו בעפר (ויקרא י"ז), ואם המקום סלע סעיף ואין בו עפר, או מים שאין שם עפר? השיב ואמר לנו, דבר זה הבין יהושע ב"נ ואמר: יקח הפתיל³³ אשר עליו או בגד וישחטתהו בתוכו, ויברך על שחיטת העוף, ונוטל את הפתיל ומכסה בו את הדם ומברך על כסוי הדם צונו (צ"ל: ואוכל), ומוליך את הדם אשר בפתיל אל העפר ומכסה בלא ברכה³⁴.

34. ובשכירת העצם ובגרמה ובכל הרפות כאשר הוא בבהמה כך הוא בחיה, מלבד הניקור שאינה בחיה כיא גיד הנשה לבדו, וחלב חיה כשר הוא לאכלו³⁵.

35. בהמה חיה ועוף שיש להם שני ראשים איזה מהם שחטמו? תתן הקרקדים קדקד על קדקד, היפין למעלה והשמאל למטה [ותשהם שניהם בשהיטה אהת]. אם תשההו או תדריסהו או תהלידהו או תגרימהו או תקולמסהו או תעקרהו³⁶ כשר, מלבד היפין אשר למעלה שאם תגרימהו או תמצא בו אהת מאלו, פסול. 36. ועוד אמר לנו: אחד מבני עמנו בא אל יהושע ודבר

לו: אדוני איש צייד אני ואצוד חיות ועופות בהרים, ואיני מכיר סימנין להבדיל בין הטמא ובין הטהור, ויגד לו יהושע רבינו: אינך מכיר ספרים פרסה ומעלה גרה? אמר לו הצייד, מפרים פרסה, ואולם אין מעלה גרה לפני, כי אני הפסתיו פתאם. דבר לו רבינו יהושע: סימן זה יבא (צ"ל יהא) בידך, אם יש לו שינים למעלה טמא³⁷. דבר לו הצייד אדוני זה בחיה, בעופות מהו? דבר לו רבינו יהושע, סימן זה יבא בידך כשאתה שוחטו, אם שתי מוריותיו אי שופכת לאחת טהור, ואם אין לו אלא אחת טמא³⁸. הרי מקצת דבריו ששאלנוהו וכחבנו לפני אדונינו עמרת ראשינו להודיענו האמת.

הלכה ב. *

נקל אלדר בן מחלי שמשבט הן עמא דרביסיה אלשבטים
 מי תלמודהם. (פירונו בלהוק : והגיד אלדר מן מחלי שמשבט
 הן מן מה (איך) דרשה השבטים בתלמודם).

1. אמר רבינו יהושע בן נון מפי משה בן עמרם מפי הגבורה.
 כל הזובה לישראל ואינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו.
 ואלו הן הלכות שחיטה : שהוותיה, דריסותיה, חלירותיה, הגרמותיה
 ועקירותיה. (כ"י דף 77b).

2. ור' אלדר אלדני נקל ען מה ידרסין שבטי ישראל
 בתלמודהם בהא אלנץ (פירונו : ור' אלדר הדני הגיד מן מה
 (איך) ידרשו שבטי ישראל בתלמודם בזה הלשון) :

* ההלכות האלה מוכאות במקומות שונים כפי רמאלה אלכרהאן
 מי תרכיה אלחואן, הכולל הלכות שחיטה וטרפות בלשון ערבית (כ"י
 אוקספורד, Neubauer 793). שמחברן הוא כפי הנכחת דר' שוחיה (הברטל
 שנה נ" 215 : אילך) ה' שמואל (מע). ההלכות נרפסו שלא כדיוק בהקדמת
 נאלדבערנ (כ"י) לרמאלה של ה' יהודה בן קריש צד XIX, ובהוסף השלם
 ד' לונדון צד 207. הרמשיש במאמרו אודות הכ"י הנזכר (מע) לנייר ח"ב
 297) תקן כמה דברים, גם הזכיר ד' הלכות מהלכות טרפות. הנרפס מה
 הוא עפ"י העתק חדש מן הכ"י שעשה בשבילי דר' נייבויער בסוכו הגדול,
 והוא כולל גם ארבעת הלכות טרפה שהזכרת. בשלמות.

שהיותיה מא היא. התחיל המבחן לטבות הבהמה ואנסהו אונס, או נפלה המאכלת מידה או נפל הסודר על עיניו, או נפלה צידעה על ידו, או פתמהו אדם ברברים ושהה בידו עד כשיעור שחיטת בהמה אחרת, והלך הדם בכל הבשר, נבילה משיעור הראשון, שלא שופך הדם כולו, וכת' בתורה כי נפש [כל] (ה)בשר דמו בנפשו הוא (ויקרא י"ז י"ד), וכת' ולא תאכל הנפש עם הבשר (רברים י"ב כ"ג).

והפסיר פתמהו בנתה, מן פתאם. ואנת תרי הרה אלעלה אלמרכורה מפני הבלעת דם באיברים והו מעני חסן⁸¹. (פתרונו: ופירוש פתמהו בא עליו פתאם, מן פתאום. ואתה רואה שזאת הסבה הנזכרת היא מפני הבלעת דם באיברים, והוא פירוש יפה). (כ"י דף 78b).

3. ורי אלדר הרני נקל פי הרא אלמעני (הענין):

דריותיה מה היא, שתהא המאכלת הדה מאד, והבהמה רכה, והשוחט בן כח ושחט וחתך הסימנין בפעם אחת, דרוסה היא ולא תאכל. ולמה דומה בשרה כי פתאמיה ושחט וחתך הסימנין בפעם אחת, דומה לבהמה שטרפה כפיר פתאום והלך כל הדם בבשרה, ולפיכך היא [פסולה]⁸². ואם המאכלת ארוכה כצואר הבהמה פעמים ושחט בפעם אחת, והא נטיה (ציל והנטיה)⁸³ למאכלת לאחר שחיטה, כשרה היא ותאכל. ואם המאכלת קצרה והצואר עכול⁸⁴ הרבה, ושחט אותה פעמים, ומן השלישית [נשהטה] בקצותיה⁸⁵, טהור הוא ויאכל. ואם תיש גדול הוא ועורו עכול עד למאד ועליו שער גדול, ונפלה המאכלת על השער ולא היתה המאכלת הדה כהוגן, ושחט פעם אחת ושנייה ושלישית ולא נשחט, ואם ברביעית שחט עד קצות השחיטה, חניקה הוא ולא תאכל. ואם איל הוא ועל צוארו צמר רב, ונפלה המאכלת על הצמר, והצמר קשה חיתוכו על הברזל, עד דסבר הוא כי שחטה, והעלה המאכלת ועמדה הבהמה, פסולה היא ולא תאכל בשנה ההיא. ואם הפריע הצמר ומן המאכלת על עורו ושחט וחתך בשלשה פעמים, ונחתך לקצות השחיטה, טהור ויאכל. (כ"י 82).

4. ורי אלדר הדני רוי פי הדא אלונה. (פתרונו: ורי אלדר הדני ספר בזה הענין):

תלדיותיה מה היא, שיתחיל שוחט (צ"ל שחוט) הבהמה, נכנסה המאכלת בין הושט לקנה, או בין הקנה לושט ולנידים (שבין העור ולבשר, או בין העצם לצואר בושט לקנה ולנידים), ושחט למעלה, טרפה היא. ואולם (שבין העור לבשר בין העצם לצואר בושט לקנה)⁴ כמה יבשרהו? יקח המאכלת ממקום כניסתה ויברך ברכה שניה וישהוט, ואחר שישחוט יראה את (צ"ל: אם) המאכלת נכנסה במקום השחיטה, טהור הוא ויאכל, ואם הכניס המאכלת למעלה ממקום השחיטה, טרפה היא, ואם למטה ממקום השחיטה הכניס, טרפה. ומה החלדה טרפה? כי היכנס המאכלת בין העור לבשר ואינה במקום שחיטה, הרונה היא והיא נבלה, וכתיב: לא תאכל כל נבלה (דברים יד כ"ד). הטרפה כאליה, והנבלה משחיטתה⁵. (כ"י 84b).

5. ורי אלדר הדני רוי פי הדא אלבאב (בזה השער) מה נצה (זה לשונו):

הגרוכותיה היא מטבעת גדולה ולמעלה טרפה, מטבעת גדולה ולמטה כשרה (בכ"י עוד: וטהורה). והשוחט עליו שיתן ארבע אצבעותיו⁶ מתחת טבעת גדולה, וישהוט מתחת האצבעות, ואם לא שהט על ארבע אלא אפילו על שלש או אפי' על שנים, כשרה. ואם הגיעה מאכלת למטבת הגדולה ולא נשארה בלתי חותמת אחת מן הקנה של ריאה, טהור הוא. ואם חתך בחותמת אשר מתחת טבעת הגדולה כחוט השני, טרפה. וכל שחיטה העשויה כעיש טרפה⁷. ואם העמיטה מתחת ארבע חותמות החבוקות אל הטבעת הגדולה, טהור הוא. ואם העמיטה מתחת הטבעת הגדולה בשלשה חותמות טרפה היא⁸. וכי תאמר על התגרמה טרפה היא, למה? דע שהנידון שהדם יוצא מן, אם (צ"ל: הם) נגד הטבעת הגדולה, ואם על הטבעת הגדולה תשהוט, חתכת שורש של נידי הדם ולא יצא הדם, ובעבור המסריגית⁹ ישחוט מתחת הטבעת הגדולה אשר יפתחו הנידים הללו ויצא הדם כולו. וכי העטיפה (צ"ל: העטיפה) יתעטפו הנידים האילו כקנה (צ"ל: בקנה) טרפה היא. ואם שהט ההוגין¹⁰ תחת הטבעת הגדולה ולא העטיפו (צ"ל העטיפו) טהור הוא.

הרא נץ מה וגדהה בכס רבני הננאל הרב, נקלתה חרפא
בחרף. והרה אלאפאץ אלתי עבר ענהא [גיר] מעלומא
לאשתקאק ענדנא לעדם אללנא בין אידינא וקר
כשף אללה בפצלה וזכות אבותינו הקדושים מא
אפתכרנא ביה ובינאה. (פתרונו : זוהי הנוסחא אשר
מצאתיה בכתב רבנו הננאל הרב, העתקתיה אות
באות. ואלו המלות אשר פירש [אלדר] אותן [בלתי]
ידוע השורש אצלנו להסרון הלשון אשר לנו. וכבר
נילה אלהים ביאורן חכות אבותינו הקדושים מה
שהשבנו בו ובארנוהו (כ"י 100).

6. ורי אלדר אלדני רוי פי הרא אלבאב מא נצה. (פתרונו :
וראה"ד ספר כזה השער והוה לשונו) :
עיקוריה מה היא. שיתתה"י הבהמה ושחמה ונתעקרה
רגליה באבן או ביתד או בקידה (צ"ל : בקורה) פושלכת בארץ,
או בארץ פסגה"י, ישחט השוחט ולא נפנה לאחור ולא ראה עיקור
רגליה במה הן מתעקרו, שפך הדם כולו בהגין (צ"ל : בעגון) "י"
ויצתה רוח נשמתה ורגליה מעוקדות, (צ"ל : מעוקרות) מרפה היא.
לאחור (לאחר) ששחט וראה עיקור רגליה ומשך אותה מן המקום
ההוא וחורבשה"י רגליה מרם תמות וטרם ישפך הדם כולו,
והתבעטה בידיה ורגליה יהרו, מהור הוא. והשור שאינו יכול לשחטו
עד אשר יקשר בחבלים, איך אנו נהכסר"י שיטהר מן העיקור ?
לאחר שתשחטתהו וישבות דמו ויתיש כוחו, מרם הצא נשמתו התיך
החבלים מרגלו, עד אשר יבעט בידי ורגליו. ואם ימות ולא הסחיצו"י
ידיו ורגליו, עיקור הוא ומרפה.

הרא נץ קולה ועל מענאה עלי אן הרא אלבאב ענרה
אנמא יסמי עיקוד בדל לים בריש לאנה אסתעמל
פיה מעני אלעקידה נעני אלעקד ואלרבט ועלל קולה
בעד באנהצאר אלדם פי אלבדן ואללה אעלם. וקאל
איצא פי אתכאם אלחויא"י. (פתרונו : זהו תורף לשונו
וענינו שוה השער אמנם יקרא אצלו ודאי עיקוד
בדלית ולא בריש, יען כי ישתמש בו במובן העקידה,

רוצה לומר חיבור ואיסור, ויען כי אחר זה ידבר
מהעכרת הדם בגוף. ואלהים יודע. ואמר גם כן
בהלכות החיה):

אם עקד רגל החיה ושחט והיא מעוקדת, כשרה. ולמה אתה
או' עיקוד בצאן אסור, ובחיה מותר? לפי שהחיה והעוף נפש היא.
אם (לא) תקשור ידיה ותשחוט ותמטיט^{צ"ל} ראשה ותעלה הירכיים
ותחרב (צ"ל: ותהרפש) ידיה ורגליה והם קשורות, [ו]לפי אם
העזבם מותרות ותשחוט, תעמוד על רגליה^{צ"ל}. על (צ"ל: וכל) עוף
וכל בהמה שתעמוד על רגליה, פיגול הוא ולא יאכל.

פאדלך אקולה אן הדא אלבאב ענדה באב עקידה^{צ"ל}.
(פתרונו: וזוה אוכר כי זה השער אצלו שער עקידה).
(כ"י דף 103b).

7. ופי נקל אלדאני:

ואם האונים הקטנות דבוקות^{צ"ל} מעיקרן און לאון ויש
בראשיהן פריטה (צ"ל: פריקה) כרוהב אצבע, טהור הוא. ואם
האונים הקטנות סמוכות^{צ"ל} און על און, הפריה (על הגלין כתוב:
הפיח) בהן רות ונפרעו כאליהן ונתפרדו, כשר הוא. ואם סירכא
ביניהם בין און לאון ולא נפרעו, צריבין הרב חדה. אם סרך רך
כמים ואינו קשה ונפרע אחד מאחד ולא היה ביניהן כמו החוט,
טהור הוא. ואם ביניהם כמו אריגית עכביש חוטות חוטות ונתנפח
כרוח ולא נפרעו, ופרעתה במאכלת ונמצאו החוטות דבוקות באונים,
טרפה.

והדא אלקול לם תגד בה אלסנה ואין כאן משאבה
לקול רבינו חננאל זצ"ל. (פתרונו: וזה המאמר לא
תמצא בו הקבלה ואם הוא שוה למאמר רבינו חננאל)^{צ"ל}.
(כ"י 125).

8. ורי' אלרד אלדאני נקל מא הדא נצה, קאל. (פתרונו:

ורי' אלרד הדני הגיד בזה הלשון, אמר):

אם האון הקטנה דבוקה על הגדולה, אם הריאה^{צ"ל} סרך
רך וסרך קשה או כאטם או כאריגת עכשוב, אין עליה בדיקה
וטרפה היא לעולם.

ויסכן אנה אראד בה מעני אכר מן נסקה (לא נזקה)
הנסקה ללאהואק אלכאין בין אלורדתין ולם יבק בין
ראסיהמא אלא בקדר אצבע. (פתרונו ; ואפשר שהוא
רצה בו ענין אחר מסדרו אשר נסדר להדביקת אשר
היא בין שני הורדים ולא ישאר בין ראשיהם כי אם
מדה אצבע). (כ"י 127).

9. ופי נקל אלדאני :

ואם האוון דבוקה ללב טרפה היא לעולם²⁰ (כ"י 129b).

10. ואמא ר' אלדד הדני פקאל. (פתרונו : אבל ר' אלדד

הדני הוא אמר) :

אחת גדולה ואחת קטנה אפילו כעדשה טהור. ואם אין אלא
אחת, יקה שתי כליות מכהמה שהוא ככהמתו, וישים בכף מאונים
וישים האחת בכף שניה, אם עומדת האחת כנגד השתים, טהור,
ואם הגריעה האחת מכנגד שתים, טרפה²¹.

והדא קול בעיד ענדנא. (פתרונו : וזה דבר רחוק

אצלנו). (כ"י 149).

הלכה ג*.)

הלכות שחיטה ובריקה ליהושע בן נון שקיבל מפי משה
רבנו מפי הגבורה הלכה למשה מסיני.

1. אמר רבינו יהושע בן נון מפי משה רבנו ומפי הגבורה,
כל בשור ודם אשר יש (ציל יצר) הקב"ה אותו על פני כל הארץ,
טרם מיתרו מלאך המות מביט אליו ויהלך דמיו בבשרה, לפי
למד הקב"ה למשה רבנו שמנה עשר טרפות^א האלו, שיהיו ישראל
נקיים לפני הקב"ה שלא יאכלו זבחי מתים.^ב
2. במה אנחנו בודקין את הטרפות? נתחיל במוח הראש.
אם נקב קרום של מוח בצד ימין או מצד שמאל, כי קרומו של
מוח תהא מתערב עמו גידים של דם. אם הכה רועה צאן את

---

* כתב יד פרמא Cod. de Rossi 327²². הר"ם שטיינשניידער
(מ"ע של גיינער I, 311) שער שהספר שדע ראססי מכנה כהקאטולוג
שלו. הלכות יהושע בן נון, הוא הלכות שחיטה של אלדר. בהיותי
בפרמא ובראיתי שהביי הוא הוא באמת הלכות טרפות (לא הלכות
שחיטה) של אלדר, העתקתי אותו לי. בסוף הקיבוץ 327 הנוכר כתוב:
ברוך רחמנא דסייען ברוך נתן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה. אני
שמאל ביד יוסף הסופר שיצ בן כביה ר' שמואל הסופר מ"ב בן כבוד ר'
יוסף הסופר ז"ל כתבתי ספר זה שנקרא שמו טרק הלך וסיימתי אותו
בראש חדש טבת והוא יום חמישי בשנת חמשה אלפים וחמשים לציורה
באון קשתיל והאל ברחמי יצילנו מן הצרות שאנו שרויים ויראנו
בבנין בית הבחירה כל ישראל ויהודה אמן ואמן.

הבהמה כאבן או באגרוף או במקל על הראש, ונשבר העצם וקרומו של מוח סומך במקומו, ותרואהו לא נשתנה מקום למקום וגידיים של קרומו של מוח, טהור הוא. ואם נשתבר הקרן הקרום ונעשה כשחין, ונעשה קרומו של מוח תחתהו, מבודק³ משונה ממקום אחר, טרפה היא.

3. ואם לא נשתבר בראש עצם, ולא הכה רועה ולא נדהה (ציל נגחה) בהמה אחרת, וראית אותה תהלך על צדה אחת, ושחמת אותה, עליך שתברק הראש. כי יהיה הראש בשלום ומהלוקיה⁴ היא בשלום. ואם תראה הראש מתרפש רפישות⁵ זו כרתומות כרתומות⁶, ונמצא על קרומו של מוח כמים של בשר כי סתן (ציל נתן) עליו המלה, התחיל שילקיש (שילוק?) קרומו של מוח, טרפה.

4. ואם לא ניקבה הריאה במה אתה בודק? כי הריאה היא נקרא שמה ריאה כי בה יראה ראשון לכל המריפות. אם תמצא ריאה אדמונית, דמות הדם או דמות השהורה, אפילו אם ישמש⁷ בה רוח מריפה היא. ואם תמצא על דמות ירק בשדה, טרפה היא. ואם תמצא אבה (ציל אוהה) הלבין כשלג אפילו אם ישמש בה רוח, טרפה היא. ועל (ציל ואם) תמצא על דמות הזהב מבוררת, אפילו אם ישמש בה רוח מריפה⁸.

5. חמש אונין לריאה, שלש על ימינה ושתיים על שמאלה. אם יתחלף השלש מימין לשמאל, או השתיים משמאל לימין, טרפה היא. ואם ימצא שלשה מימין ושלשה משמאל, טהור הוא ויאכל. ואם ימצא ארבעה מימין ושלשה משמאל, מריפה היא.

6. אם האונות הקטנות סמוכין און על און, תפוח בהן רוח ונפרעו מאליהן און מאון, כשר הוא. ואם לא נפרעו בין און לאון, תקח סכין חדה, אם רך הוא כמים ולא הוא קשה, ונתפרעו אחד אחר, ולא היה ביניהם כמו החוט, טהור הוא. ואם ביניהם כמו אריגת עכבוש חושות חושות, ונתפתחה ברוח ולא נתפרעו פרעות, במאכלת — ונשתתירו החושות דבקים באונים, מריפה ולא יאכל.

7. ואם ימצא שני אונים משמאל שתיים מימין, ונמצאת אחת קטנה כירק הזית או כירק ההדס, טהור הוא ויאכל.

8. אם האונות הקטנים דבוקה מעיקרן און לאון, ויש בראשיהם רוחב אצבע, טהור היא.
9. ואם האון הקטנה דבוקה אל האון הגדולה אם הריאה, אם סרך רך הוא, אם סרך קשה, או דחוסים (ציל כאטם) או כאריגת עכבוש, אין עליה בדוקה, טריפה היא.
10. ואם און קטנה דוכה לקנה או לוושט, ישמשנה) בה רוח, ונפרעה מאליה, טהור ויאכל. ואם שמש בה הרוח בכדיקה [ולא נפרעה], טריפה היא⁽¹⁾.
11. נקבים אלו מה הם? נקובת הוושט, ניקוב הקיבה, נקבה המרה, נקבו הדקים. ניקוב הלב. נקובת הוושט ההוא: והושט (ציל להושט) שני ספקות⁽²⁾, ספק אחד לבן ואחד ארום. אם נקב התחתוני אשר הוא לבן מאוכליה קוץ, או אכלה סחט מחוטמת ברזל, או אכלה זמכות עם תבן, או בין העשבים הרבה (הרבים?) אכלה עץ ותבויע (ציל ותבויע) בושט ונקב הושט (ציל הספק) הלבן, כי תגריד (ציל תגריד) יצא אוכליה בין ספק לספק הושט, ונעשה כמו שחין, טריפה היא לא תאכל. ואם נקב בספק הלבן ולא נקב באדמוני, כשר הוא ויאכל.
12. ואם נקב הקנה בין אונות הריאה ולא ירדה הרוח לשמוש האונות, טריפה⁽³⁾.
13. ואם נקב חלב אשר על הלב על (ציל ער) אשר יראה הלב, טריפה. ואם יכצא על הלב הלב כמות שחין, תפתח אוהה, אם יצא מהשחין סים צהולים כתותים⁽⁴⁾ ולא הבאישו, כשר הוא. ואם רומש (רוטש?) (ו) יצא ממנו, הבאיש ואם לא הבאיש, טריפה⁽⁵⁾.
14. נקבה המרה, נפל בן המים אשר במרה ונפל על היתרת הכבד, [היינו] אם נקב בו עד שירעיק ממנו לאחור, טרפה. אם נשתנה דמותו כדמות הבשר, טרפה. ואם נמצאת נקב במרה והתרפא לאחר, כשר הוא ויאכל. כי גופו של אדם כגופו של בהמה, חולה היא ויתרפא.
15. ואם יכנס ידו לבדק, היה הדופן דבוק לאון הריאה, ולא היה לו מקום שיכניס ידו, או היתה הריאה הגדול (גדולה?) , או היו הצלעות מקובצות מדופן אל הדופן, יתח אותה דופן מדופן,

ויראה אם לא היה שם סנך. (צ"ל סרך). ולא היתה דבוקה הריאה אל הצלעות, כשר. ואם היו הצלעות משונה דמותם כמות הריאה, טריפה היא. ואם הריאה לא נשתנה דמותה ושמש בה הרוח, טהור הוא ויאכל.

16. והצלעות האלו שלש עשרה מימין ושנים עשר משמאל. אם ישבר חי (צ"ל חי) מימין וחי (צ"ל לחי) משמאל, כשר. ואם ישבר חי מימין וחי משמאל, כשר. ואם ישברו עשרה מימין וחי משמאל, טרפה. כי ישאר בכספר של ימין מימין כמות בשמאל בשה, כשר הוא¹⁶. שבירת הצלעות האלו לא הוא כמות שבירת העצמות כולם, העצמות מארכובה ולמעלה טרפה, מארכובה ולמטה כשרה¹⁷. ואם נשבר העצם ונחתך השומן אשר בתוכו ונמס בו דם, טרפה. ואם בהמה נחתה אל בהמה ונתחה¹⁸ העצם במקום נתחו ולא נשבר, והזרמות¹⁹ עומדות במקומיה ולא נתחתכה, והבהמה תשא את נפשה, כשר הוא. ואפילו אם היא עומדת והתלך, ונמצאו הזרמים סחתיכות, טרפה.

17. ואם נחתה בהמה לבהמה על סתניה ונתחתכו סתניה ולא נחתך חוט השדרה, ושהטוהו ומצאו חוט השורה עומד במקומו, כשר הוא. ואם במקל הבה איתה הרועה או באבן, ונתחתכו הכתנים ולא נחתך חוט השורה, ושחטוהו וברקו ומצאו חוט של שדרה עומד במקומו, טהור הוא. ואם ישחטו ומצאו חוט השורה עומד ולא נחתך הוא מן הראש אל העצם (העצה?) [טהור]. אם נחתך מן הראש אל עליית הכתף טהור. אם מן הכתף אל העצה באי זה מקום נחתך, טרפה.

18. ואם שחט אדם מן הבקר או מן הצאן או מן החיות או מן העופות ונמצא בה שני כבדים, במה הוא יבדק אם הוא כשנים או לא? יתן שני כבדים האלו בכלי נחשת, ויתן מים בכיר הנחשת ויחמו באש עד מאד, ויהפך המים ההם על שני הכבדים בכלי נחשת, ואם ימסו שניהם, טרפה. ואם ישארו שניהם, טריפה. ואם ימס אחד וישאר אחד, טהור הוא ויאכל. ואם אתה אינך מפני מה יהא שניהם כבדים אלו בנוף? יהיה הדם שיקפא בנוף וידבק אל יותרת הכבד ויעשה כמות הכבד, לפי כי ימס אחד וישאר אחד טהור הוא¹⁹. ואם נמלה הכבד

כל עיקר ולא נמצא כבר, טרפה. או כוית או כעדשה מצאת הכבר, כשר.

19. ואם אדם שחט כן הצאן או מן הבקר ולא נמצא כי אם כוליא אחת, במה הוא בודק? אם שור ילך אצל שור אשר נשחט ביום ההוא. ואם פרה ילך אצל פרה ככוית, וכן כל בהמות כולם. ויקח שתי הכליות המצויות בבהמה אשר היא כמות בהמתו ויתן שני הכליות בכף מאזנים, אם האחת עומדת כנגד שתיים במאזנים, מהור, ואם הגריעה האחת כנגד השתיים, טרפה^(ט). ואם ימצא כוליא אחת גדולה ואחת קטנה כחרדל או כעדשה, אי עליו בדיקה, כשר הוא.

20. ואם נמל המחול כלו, מהור היא. ואם ניקב המחול בלוקשו (בקולשו?)^(ט), טרפה. ואם ניקב המחול בעביו ולא הבוע כי אם בצד אחד, כשר הוא.

21. ואם נקב הקרב או המעים או הקבה ויצא ממנה מאכל, ובדקת אותו ומצאת אותו כמות הדם או כמות רוטש^(ט) השחוק, אי נמצא בו כמו רוטש השחוק, או נמצא בו כמו אבנים או כמו חתיכות צרור, נתהרת (?) איתו או אוכלו, הבאיש במעים או בקרב או בקבה, טרפה. ואם המצא זאת האבן או זאת המקום אשר נבוע (נובע?) ואחר זאת התרפא ולא יצא ממנו דם, כי אם מים צהולים, ולא הבאיש, כשר. כי נקבו של מעים וקרב והקיבה לא היה כנקבו של מרה^(ט).

22. בוא וראה לטריפה הנופלת בשדה כמה הכינות (ציל הבינוה) חכמי ישראל על פי יהושע בן נון. הוי אומי: כל בהמה אשר תבוא עליה היה רעה, אסורה היא עד אשר תמלא שנה. פירש להם הדבר מפי יהושע בן נון ואמי להם: אם בהמה גדולה מן החיה, למד אותו משה רבנו כי כשר הוא. כי יבוא הזאב, והיא חיה קטנה, על עגל בן בקר והוא גדול ממנו, יגחו עגל בן בקר, לא יתירא ממנו, לפי שהעגל גדול מן הזאב ואינו מתבהל ממנו ולא יהלוך את דמו כבשרו, לפי מותר לשחוט לאחר שיכלם מחיה קטנה ממנה, בכל עת אשר יבקש את קרבו לשחוט^(ט). ואם שועל קטן או רסוס (סוס?) קטן או תיש נח איתו ולא נבהל ממנו, באו רועי צאן ומלטו אותו ממנו, אכל והגדיר גרה ביום

ההוא, מותר לשחטו בכל עת. ואם פרה חלושה היא קטנה, ולא (צ"ל ובא) עליה כפיר גדול, ובאו הרועים ומלטהו ממנו ולא אכלה היום ולא הנרירה, אסור לשחטה עד שהמלא שנה. ואם היא מעוברת יש במיעיה ולד וילדה הולד אחר ימים או עשרה, הולד מותר לשחטו אחר שימנה ימים²², והאם אסור לשחטה עד שימלא שנה. ואם נתעברה אחר זאת וילדה לאהר שנתעברה (וילדה), מותר לשחטו בכל עת. וכן הוא על העזים וכן הוא על הרחלים.

23. ואם שור נפל בבור והיה הבור צרורה²³ ולא יכול השור לחזור בה, ירדו אליו לשחטו שמה. אתה אומר בהמה שהעקור את הגליה אסורה²⁴, והכא אתה אומר ירדו אל הבור וישחטו אותו? אבל ישחט אותו! ואך יהיו עושים שיהא טהור לאכלו? ה"ו מורידים חבלים וקושרים אותו טרם שחיטתו, ואחר שיקשרהו שוחטין אותו ומושכין אותו אנשים במהרה בכה גדול, אם היו מעלים אותו טרם יטך (צ"ל ישפך) את דמו וטרם הצא נשמתו, ויפילהו לארץ ויחרפש (צ"ל ויחרפש²⁵) את ידו ואת הגלו כמות הבהמה אשר תשחט על פני כל הארץ, והיו בודקין אותו לאחר שיפשטוהו אם לא נשבר לו עצם ולא יתנתח נתח ונתח בן חוט השדרה. אבל אם נשתברו קרניו כשר, אבל אם נמצא בו עצם שבור או נתח מנתחה, טרפה.

24. אם שור נפל בנחל הטבע (צ"ל ונטבע) ברגליו אל הירכים או בידים אל הכתף בטיט, והתירו²⁶ עליו שלא ימות ויאבד כמון ישראל חס עליו, באו אצל יהושע בן נון ושאלו עליו, והיו סבורין תלמידיו שיהן להם רשות לשחוט במים ולשחוט בבור²⁷. דבר להם יהושע: עד שאשאל את משה רבי. באו תלמידיו אצל משה רבנו, דברו לו: אדוננו באנו לשאול אותך על שני שוורים, אחד נפל לבור ואחד נטבע בטיט הנחל. שאל אותם משה רבנו, השור שנפל לבור צדו הימין היה למעלה או צדו השמאל היה למעלה?²⁸ דברו לו אדוננו צדו השמאל מלמעלה והימין מלמטה וידיו ורגליו כפופות תחתיו. שאל אותם משה רבנו, ראשו ופניו אל זה (צ"ל איזה) צד מן העולם היה, למזרח או למערב או לצפון או לדרום? דבר[ו] לו, על זה אתה שואל אותנו, מדוע? דבר להם כי כל אשר ישחט לאי זה צד נמצא²⁹, פסולה שהיטתו. בזמן

שהיו ישראל בימים ההם כמדבר היו משתתפים לצפון. והא אתה אומר השחיטה כתפלה, אמת השחיטה כתפלה שני ושחט אותו על ירך המזבח צפונה (ויקרא א' י"א).

25. אמר רבנו יהושע בן נון מפי משה מפי הנבורה, כל

טבח של ישראל ושחט שחיטה שאינה הנונה כן הבהמות או מן החיות, פגול הוא. ואכל שמעו ולמדו(ם) בית ישראל! אם אתם בארץ מצרים (צ"ל מזרח) כן הקדש, הפנו בשחיטה אל ארץ מערב ושחטו. ואם אתם בארץ מערב והקדש למזרח, [שחטו למזרח]. ואם באתם בדרום והקדש בצפון, שחטו בצפון. ואם אתם בצפון והקדש בדרום, שחטו לדרום. כי התפלה והשחיטה כאחד הוא. ואם אתה אומר שלחן של ישראל היום כמזבח הוא שהיו מקריבים עליו קרבן, כן הוא, כי המזבח היו שוחטין עליו ומעלין למערבה (צ"ל למערבה^ל), ושלחנו של ישראל מקדש, ומברך (צ"ל ומערך) על השלחן, וכי יערוך^ל לפניכם מזבח הוא, שני (ו)המזבח [עין] שלש אמות גבוה וארכו שתיים אמות ומקצעותיו לו וארכו וקומתו (צ"ל וקירתו) עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני יי (יחזקאל מ"א כ"ב). התחיל במזבח ומסיים בשולחן, לפי שלחנו של אדם בעולם הוה במקום מזבח הוא^ל. לפיכך אסור לישראל שישחטו עד שיפנו לקדש. ואם ישחט ולא יברך, פיגול הוא. ואם ישחט והוא ערום, פיגול. ואם שהט בלא סודר, פיגול. ואם שחט והוא שכור, פגול. ואם שחט בלא רחיצה משכבת זרע, ושכח לרחוק, פגול. ואם הוא יושב בבית האבל, אין לו לשחוט עד שימצאו (צ"ל שימצאו) ימי אבלו^ל. כי השחיטה היא תבקש שיהיה דעתו של אדם מקובצת^ל עליו, ויהיה לבו שמת, כי השמחה היא בכשר שני וזבחת שלמים ואכלת שם ושמתת לפני יי אלהיך (דברים כ"ז, י). לפי יהיה יודע איך יברך על השחיטה, ואם לאו עליו הכתוב אומ' זובה לאלהים יהרם (שמות כ"ב, י"ט). ואם אתה אומ' בלתי [ל]י לבדו לקרבן הוא? — ואפי' לאכילה לישראל, ליי הוא.

26. ובמה היו מבדילין בין שחיטת המזבח ובין שחיטת אכילה? שחיטת המזבח ביד הכהנים, היו פתקין את הבהמה טרם ישחטוה, ולא היו שוחטין כי אם בעת הקרבן. אבל לאכילה מותר לשחוט בכל עת, מלבד יום השבת ככת' בכל אות נפשך (דברים

י"ב, כ'). אבל השוחט לישראל מאכילה תבוא על ידו בהמה משונה. ומה בהמה משונה? בהמה שיש לה שני ראשים. או זה מהן ישחוט? אם הבהמה תרעה בראשים שנים ותגריר בראשים שנים, ובראשים שניהם עינים ואזנים שלימות, ובקש שישחטנה, ישחוט הבהמה שיש לה שני ראשים, יהן ראש השמאל למטה והימין למעלה, ויקבץ הקרקדים יחדיו קדקד על קרקד, ויתן ידו על שניהם יחדו, ויברך וישחוט ויפנה אל ראש הימין העליון, ואם גרם העליון או העשיתהו, טרפה לא תאכל. ואם בא שחיתת העליון כהונן, כשר הוא. ואם השמאל התההונו גרם אותו או העטיט כשר^ל). אבל אם הוא ירעה בראש אחד [הימין] ויגריר בו, תשחוט הראש הימין לבדו שני ימי שמרך ויזיך על יד ימינך (תהלים קכ"א, ה'). אבל אם הוא ירעה בשמאל, פסול, לפי שלא זכר הקב"ה השמאל לנפשו, שני ימינך ויזיך נאדרו בכה (שמות ט"ז, ו'). ולצדיקים^ל: מאין לנו שלא זכר שמאל, שני יפול מצדך אלף ורבבה מימינך (תהלים צ"א, ו'). לפי בהמה שיש לה (צ"ל לה) שני ראשים, ראש ימין וראש שמאל, ותרעה בשמאל ותגריר בשמאל, פסולה לא תשחט ולא תאכל.

27. אבל בהמה שיש לה שלש ידים ושתי רגלים פסול לקרבן וכשר לאכילה^ל). ואם יש לה שלש רגלים ושני ידים, אם הרגל השלישית תשיג בארץ כמו הרגלים שתיהם, פסולה היא לא תאכל. אבל אם היא קצרה לא תשיג לארץ, מותר לשחיטה, כי עודף שיהיה בידים כשר^ל). ואם בהמה ילדה (נולדה?) ממעי אמה ויש לה שני רגלים ויד אחד, פסול^ל).

28. ואם תצא הגרת ממעי אמה והולכת על ארכובותיה בארכבתם כפופים אל תחת כמנה, מותר לשחיטה לאחר שמונה ימים^ל). ולאחר שישחטנה תפשיט את עורה תבדוק אוהו הבשר, אם יש ממנו^ל בין בשר לעור ירעף במים בכשר כולו, טרפה. ואם המגמע מהחת העצה אל הרגלים, טרפה. ואם המגמע הזה מן זכתף אל הידים, כשר^ל).

29. ואם בהמה שנשתברו ידיה או רגליה למטרפתה והיתה דורכת על הארץ על גיד לא תדרך על הארץ אם היא יד ימין פסולה היא ואם רגל הימין פסול, אבל אם רגל השמאל כשר

לשחיטה. ואחר השחיטה בודקין את העצם היקפא במקומו ולא התעידה הזרמים נתרפקו על יד כהוגן מהור הוא*.) אבל לקרבן כל המומים האלו פסול.

30. והשחיטה הזאת פסולה בסומא, פסולה בגידם, פסולה במצורע, פסולה בהשך — אבל בחמה (?) ובלבנה ובהעלות הנר מותר לשחוט — ואם היתה השחיטה מיד אשה, מיד סרוס חמה, מיד הנער — לא ישחוט עד שימלא שמונה עשר שנה — ומיד זקן לאחר שעברו עליו שמונים שנה, לפי כי כחו הלך ממנו, ורעתו לא היא מקובצת עליו, וידיו יתרעשו, והמאכלת בידו מתנענעת, ובי תנוע המאכלת מידו לא תבוא השחיטה הגונה, כי לא יתהדר הושט.

31. [שחט] הנקבות (ו)המעוברות והיו יוצאין הילדים ממעיהם חיים, והיו מגדלים אותם על שדו מקנה אהר, אם יפתמם^ע אותם המות וימותו, שחיטת אמו מטהרתה אבל כי יתן המאכלת לשחוט, יצא הציתו ונשאר הציתו ברחם, תקח המאכלת ותחתך הציתו אשר יצא מרחם ותשליך הציתו, והנשאר ברחם שחיטת אמו מטהרתו ואכל^ע.

32. צדיק אחד שחט פרה והיתה מעוברת. ומצא בה כי עגלים, והיתה עת שחיטתה עת אשר בקשה ללדת אותם, ויצאו שניהם חיים, ונתנדלו העגלים האלו ונעשו צמד בקר, והיה חורש עליהם ימים רבים. מתו שניהם והוא יחרוש עליהם. עזב אותם מדאגתו, והלך וישן. כאשר ינום הוא, ראה את הנשרים והפרסים

---

*) אולי צ"ל: ואם בהמה שנשתברו ידיה או הנליה (מן האריכותה למעלה) ומתרפתה (משרש רפא), והיתה דורכת על ג' (רגלים), הי לא תדרך על הארץ, אם היא יד ימין פסולה היא, ואם ג' (רגלים) פסול. אבל אם רגל השמאל, כשר לשחיטה. ואחר השחיטה בודקין את העצם היקפא (משלשון הקפאים על שמריהם צמניה א, ייב היינו אם נשען) ולא התעידה (ולא הועתק ממקומו, כאשר יוסר חלב הכבש ויקרא די ליה תיאבמא דמתערא תרב אימרי), הזרמים (נתרפקו) (מן מתרפקת על הדדה שיהוש חי' ה) על יד (ואו הנלי) כהוגן — כשרים^ע.

ובת היענה באו ויאכלו מנבלתם. והי' בכל עת אישר יגיעו לאכול מבשרם, היו העגלים מדברים כאשר ידבר איש אל רעהו: מהורים אנחנו, כבר טהרתנו שחיטת אמנו. והיה הצדיק ההוא [שכת] כי ממעי פרה שחוטת הוציא אותם שניהם. באו אליו תלמידיו אשר היו דורשים עמו בבית המדרש, באו כלם וראו העגלים והנשרים סביבם. ואין להם כח לאכל מהם. ושמע אחר מן הצדיקים הנשר שהיה כדבר אל העופות שבאו ואמר להם: אין לכם רשות לאכול מהם, כי העגלים הללו קדושים הם מהורים הם לישראל. דברי הצדיק אשר שמע הדבר: ראו כמה נסי נסים עשה לנו היום, שנודע לדורי דורות כי תורת אמת בידנו. כי נשחט בהמה ויצא ממנה וולד חי, וימות אחר ימיו (צ"ל אמו) לימים רבים, מותר לנו לאכול. וגם השני הזה שלא נתן הקב"ה לאלו הנשרים שיאכלו מן הבשר, שלא היה בשר העגלים כמו בשר בשדה שהיא טרפה. ואם אתה אומי' מת הוא? אמת הדבר [כי מת] ולא מת. וכל אשר החריים³³ אותו הקב"ה, התיר אותו להם במקום אחר: אסר לנו הדם, והתיר לנו הטחול. אסר עלינו חלב הכליות, התיר לנו חלב שעל הלב. אסר עלינו המת, והתיר לנו זה הוא אשר כמת — הוולד — כמו שנאמר אל נא תהי' כמת אשר בצאתו מרחם אמו (במדרב י"ב, י"ב), זה [שהוא כמת] שאהה משליך אותו לכלב, [מותר] בעבור ניסק (צ"ל נוסך) דמו עם דם [אמן] בעד (צ"ל בעת) שחיטתה³⁴.

33. ואם איש שחט נקבה ויצא ממנה ולד חי, אין לו מקנה שיגדל עמהם. ובקש לאכול מהם (צ"ל מהר) ולא יגדל אותו, ולא יוכל לשחטו בעבור אשר שחט אמו, שני שור או שה אותו ואת בנו (ויקרא כ"ב, כ"ח). בא האיש ההוא אל תלמידיו³⁵ יהושע בן נון ודבר להם: בהמה מעוברת נקבה היתה לי ושחטתי אותה, יצא ממנה ולד חי ואין אני מבקש לגדל אותו, ואלם אבקש לאכול ממנו, והייתי ירא לשהוט והתורה אומרת לא תשחטו ביום אחר. הגידו לו ששמענו (צ"ל ששמעו) מפי משה ומפי הגבורה: לשחטו (ו)לא הוא מותר, אלא תכה אותו על קרקדו במקל ותאכלהו, כי שחיטת אמו מטהרתו³⁶.

34. אבל השוחטים ממקניהם בשמחתיהם ובמועדיהם³⁷

שכחו מרוב שמחה ושחטו עגל ואמו או גדי ואמו או כבש ואמו, לאחר זאת השחיטה זכרו ובאו אל יהושע ואל תלמידי לשאל אותם. דברו להם: רבותינו המא גדול בא על ידינו היום. שהטנו היום מן המקנה בשר מרובה, מרוב שמחה שכתנו ושחטנו בנינים ואמהות. תלמיד אחד אומ' פסול הוא הבשר ולא יאכל, ותלמיד אחד אומר פסולים הבנים ובשרות האמהות, ותלמיד שלישי אומ' פסולות האימהות וכשרים הבנים. העלו הדבר אל יהושע. אמר רבנו יהושע בן נון כפי משה ספי הגבורה, לימד אותי משה רבנו, אם ירצה (צ"ל טעה) ארם ושחט אמהות ובנים בבת אחת, הא אתה אומ' אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, אבל לא דבר תורה לא אכילה (צ"ל לאכילה) לא תאכלו ביום אחד³⁵. אבל אסור לבשלו יחדו ואסור לאכול על שלחן אחד, ולא יאכלו אותם יחדו, מפני שדבר הקבי"ה לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות כ"ג, יט). זה (מה?) החלב, לא יתבשל (ב)בשר בין (ב?) מחלב אמו, אבל בשר הבן והאם יחדו על אהת כפה וככה³⁶.

35. אכל (בשר או) חלב או גבינה ותרתיין את פיך ותקניחהו בלחם קשה, ואחר כך יאכל בשר, מותר לו. אבל האוכל בשר או גבינה, אסור עליו לאכול יחדו, אם רחץ פיהו ואם לא רחץ את פיהו, אסור עליו לאכול אותם בעת אחד³⁷.

36. ואם בודק שחטו האם וכנה ביום אחד ונתערב הבשר זה עם זה, או מבוטל בסיר שעל (צ"ל או על) השולחן, פיגול הוא הבשר כלו. והשוהט אותו בודק מלקין אותו ומעבירין עליו קול: ככה יעשה לאיש שעבר על מצות (מדת?) לאו. מה הוא? אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. ואם המקנה לא (צ"ל לו) לנפשו הוא, אין עליו כי אם מלקות. אם לאיש אחר שחטו ונעשה פגול, מענשין אותו ואתו דמים של בהמות. ואם יש לו בהמות, מענשין אותו מבהמות, בהמה כנגד בהמה, ויתנו עונש ההוא לבעל הבשר הפיגול, והבשר הפיגול יתן לשוחט³⁸. והשוהט אם (לא) ימצא גוי, יסכר אותו לו. ואם אמר יאמר השוחט: בנינים והאימהות בודקן אשחט לישראל פעם שנית, פסול הוא לשחיטה ואפי' לעדות. נשלם שבה לאל.

הלכה ד*).

זה המעשה נמצא בהלכות טרפות של ר' אלדד הרני.

1. צדיק אחד שהט פרה מעוברת, ומצא בה ב' עגלים ונעשו צמד בקר, והיה חורש עליהם ימים רבים, ומתו שניהם. עזב אותם והלך וישן והיה נים ולא נים. ראה הנשרים והעופות כשהיו באים אצל נבלתם היו העגלים מרבדים כאשר ידבר ההי האיש אל רעהו: טהורים אנחנו, עלו נא (עלינו?) טהרתנו ממעי אמנו. והיה הצדיק ההוא שכת כי ממעי הפרה הוציא שניהם. בא אל תלמידיו שהיו דורשין עמו בביהמ"ד. באו כולם וראו העגלים והנשרים והעופות הטובינה ולא היה להם רשות לאכול מן הבשר. ושמע אחר מן הצדיקים שהנשר מדבר אל העופות: אין לכם רשות לאכול מהן, כי הללו קדושים הם וטהורים לכל ישראל. הצדיק אשר שמע הרבר א"ל: ראו כמה נסי נסים עשה לנו הקב"ה היום. אי שנדע לדורות שתורת אמת בידנו, כי נשחט בהמה ויצא ממנה ולד חי וימות לאחר אמו ימים רבים, מותר לנו לאכול. ונס ב' שלא נתן הקב"ה לאלו הנשרים רשות לאכול מן הבשר בעבור שלא יהיה בשר העגלים כמו בשר בשרה, שהבשר

(*) זה סיביו בקובץ 678 שבאיסקפורד. שהוא הנהגת להמרדכי. הרר פראנקל הרפ"ס זה בהמאנאצטשריפ"ט של גרעטץ לשנת 1874 עד אמר רבינו יהושע עם הרבה טענות. הגדפס פה הוא על פי ההעתק הנמצא ת"י הרר יעללינעק שנתן לי בטובי. — בכלל נלקחו רברי ההלכה הזאת מן הלכה ג.

בשרה היא טרפה. ואם אתה איבר בת הוא? אמת הדבר כי מת הוא, ולא כמת הוא. ואשר ההרים הקב"ה לישראל, התיר להם במקום אחר. אסר להם הדם, והתיר להם הטחול. אסר להם חלב הכליות, התיר להם חלב הלב. אסר לנו המת, והתיר לנו זה שהוא כמת אשר אתה משליך, בעבור נוסך דפו עם דם אמו בעת שהיטתה.

2. אם איש שישחוט נקיבה ויצא הולד חי ואין לו מקנה ויגזל (צ"ל: ויגדל) אותו עליהם, ובקש לאכול בשרו ולא היה יכול לשחטו בעבור שישחוט אמו, ושוד או שח [איתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. ויקרא כיב כית]. בא האיש לתלמידי יהושע ואמר להם: בהמה מעוברת היתה לו ושהמתיח ויצא ממנה ולד חי ואיני מבקש לגדל אותו, אולם אבקש לאכול בשרו, והתיר אותו (צ"ל: המתירים אתם). לשחטו? הגידו לי [מה] ששמעתם מפי משה. אמר לו לשחטו איני סתיר, אבל תכהו עד קרקרו במקל ותאכלהו, כי שחית אמו מטהרתה. אבל השוחטים בשמחתם ובמועדיהם מנקיהם, שכהו מרוב שמחה ושחטו על ואמו או גדי ואמו. לאחר ששחטו זכרו באו אצל יהושע ואמרו לו רבינו, הטא עשינו היום, שהטנו בנים ואמהות בשכחה. אמר להם כך למד אותנו רבינו: אם טעה אדם ושחט בנים ואמהות בבת אחת, אתה אומר לא תשחטו ביום אחד, אבל אכילה לא דיבר לא תאכלו ביום אחד. אבל אסור לבשלו יתרו מפני שדבר הקב"ה לא תבשל גדי בהלב אמו (שמות כג י"ט). ואם בזדון שחט האם ובניה ביום אי ונתערב הבשר זה עם זה או מבושל בסיר או על השלחן, פגול הוא הבשר, והשוחט מלקין אותו, ומעבירין עליו קול: ככה יעשה לאיש שעבר על בידתה^א לאו דלא תשחטו. ואם היה כמקנהו ושחט, אין עליו כי אם מלקות. ואם לאיש אחר שחט ונעשה פגול, מענישים אותו דמים של בהמות. אם יש לו בהמות יענש בהמה כנגד בהמה. העונש ההוא לבעל הבשר, הפגול ההוא יותן לשוחט^ב.

3. ושהיו שוחטין במיעד ובשמחה יבאו אל רועי מקניהם, ומבדילין בין האמהות ובין הבנים שלא יבא עי [זה] דרך פגול. אם הרועה אשר הוא אצל הצאן בימי [ההם] לא היה

עם הצאן בעת תולדותיהן; כמה היו מכסין (ציל: כמה היו סנסין) בין האמהות והבנים? הם עוברים כאן (הצאן?) עד אשר תשעינה תחתיו (ציל: תחת) העצים. הרהלים והעוים סביבות אמותיהן לא ירבוצו בלום, והבקר והפרה וכל ענלותיה יחד ירבצו. והיה אשר בקש לשחוט, בין המקום אשר יקח בנים (ו)לא יקח אמהות, ואם יקח אמהות לא יקח בנים.

4. אמר רבינו יהושע מפי משה מפי הגבורה, באור אה כמה נתן הקב"ה טהרות לישראל בבשר, ואפילו בחיות. והחיות האילו איל צבי ויחמור ונזי. ומה הסימנים בחיות להבירם בהם אם טהור אם טמא? אם יש לו שיניים למעלה טמא, ואם אין לו שיניים למעלה טהור. ואפילו החיות האלו אם ישבר בהם שבירת העצם מארכובה ולמעלה [אסור]. אם כצינו משובר וסימן (ציל: ושוכן) העצם עומד במקומו, כשירה.

5. חיה שיש לה שני ראשים או בהמה או עוף, נתן הקדקדים קדקד על קדקד, הימין למעלה והשמאל למטה, וישחוט שניהם בשחיטה אחת. הראש השמאל אשר הוא למטה אם תדרסו או תשהו או תהלידו או תגריפו ותקלמסו (כשר, מלבד הימין אשר למעלה שאם תגריפו) ואם ימצא אי מכל אלו פסולה. בשבירת העצם ובכל המריפות כאשר הוא בבהמה בין בחיה, לבד הנקור, שאין בחיה אלא ניד הנשה בלבד, שחלב היה בשר לאוכלו.

6. בא אצל יהושע ואמר ציד אני ואיני יודע בין עוף טמא לעוף טהור? אמר לו סימן זה יהא מסור בידך, כשאתה שוחטו אם אין לו אלא אחת (מנצה) מותח' טמא. ואם יש לו אחת שופכת על אחת טהור.

7. עוד אמר יהושע: אם היה במקום סלע שלא מצא עפר, יקח הפתיל אשר עליו או בגד וישחוט בו ויברך על שחיטת העוף, וכסה בו ויברך על כיסוי הדם ואוכל. ומוליך הדם בפתיל למקום העפר ומכסו בלא ברכה.

לקוטי הלכות.

א. כתב רבינו ברוך ראיתי כתוב בהלכות שחיטה שהביא ר' אלדר בן מהלי הבא מעשרת השבטים: אמר יחושע מפי משה מפי הנבירה כל הווכה להי ואינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו וכו' עד דאמר יחושע כל סכה שישחוט שחיטה שאינה הגונה בין בהמה או חיה או עוף פגול הוא לא יאכל, ולא ישחוט עד שיפנה אל הקדש למקום תפלה. ואם ישחוט בלא ברכה פגול הוא, ואם ישחוט ערום פגול, ואם שכור פגול, ואם שחט ולא עליו סודר פגול, ואם לא הורחץ משכבת זרע ושכה ושחט פגול. אבל אסור לשחוט בימי אבלו, ואסור השחיטה מיד אשה מיד סרים מיד זקן לאחר שעברו עליו פי' שנה, ומנער עד שימלא ית שנה, ע"כ. וחומרא בעלמא הוא כל אלה הדברים ולא נהויגין כותיה. (מרדכי ריש חולין, בעל שלמי הנכורים שם כתב: והמרדכי בשם רבינו ברוך האריך בתחלה להביא כל דברי הלכות ארץ ישראל^א) שכתב אלדר הרני. ובהגהות מיומנויות ריש הלכות שחיטה: ודלא כאשר כתב בהלכות א"י שחט ולא כירך שחיטתו פסולה. הדין ששחיטת נשים אסורה מביאים התוספות ריש חולין: גם זכחים ל"א ע"כ, ומסיימים: ונדאה שהם חוסרות בעלמא שדיה אומר אותו החכם שכתב הלכות ארץ ישראל. וכן כתב הרא"ש ריש חולין, ובש"ת מדר"ם בר ברוך ס' קצ"ג כתב: הדגים לחדש והשטחים ללא דבר כתבדו. — דין שחיטת נשים נזכר גם בבספור ופרח פכ"ה. בס' האשכול הלכות שחיטת חולין פ"ב כתב: ומצא בהלכות ישנות נשים לא ישחטו שדעתן קלות. ומבחי דלא ברוך ואשתלא ושחיט שחיטתו פסולה. וכן ערום ששחט. באור ורוע הלכות כמו הדם

סימן שפ"ו כתב: וסכאן ראה דלא קי"ל כמשיכ ר' אלדר הדני שחש בלא ברכה נבילה. ותרע שבטו כן כתב שחש בלא סדר נבילה, וכן נמצא כתוב בהלכות אי"י דנשים לא ישחטו מפני שרעתן קלה ותנן להדיא . . . וכן הוא בספ"ג סוף הלכות שחיטה, ושם מזכיר גם שאלדר אומר שחיטת ערום).

ב. ויש מפרשים בקנה באותו מבעה עצמו שחש כמו מעוט וכנגדו באותו מבעה שחט מעוט, ובין הכל איכא רוב, לשמואל פסולה דאינה מפורעה שאין הרוב ניכר במקום אחד, ולא יניך אמוראי כשרה. וכן מפרש בכתב רבי אלדר הדני. (ס' התרוסה סימן ח', גם הגהות מייסוניות הלכות שחיטה פ"ב אות ב'. בהלכות אלדר שלפנינו אין זכר מזה).

ג. ודוקא נשמט הוא דחיישינן לה, אבל נשבר גפה אפילו בעצם השלישי כשרה. והיינו מתניתין דקתני סתמא נשתברו גפיה. ואף על פי שיש מי שכחמיר ברבר, וכן בהלכות אלדר הדני החמיר בזה, כלומר בשבירת העצם הסמוך לנוף, ואין לחוש לדבריו. (הר"ן על הריף חולין רמז תשע"ב דבור הסתהיל שמוטת הקף. גם מזה אין זכר בהלכות אלדר שלפנינו).

(א) אודות הכינוי הלכות ארץ ישראל, יש מי ששער שהיה כתוב הלכות אי"י היינו הלכות אמר יהושע. והסופרים לא הכינו וכתבו הלכות ארץ ישראל. אפשר שהכוונה לארץ השכטים (ישראל) שבכוש. עי' לקוטי ספורים אות ז.